

א. מודליני תמונת ילדה מהעסקה ב"מוזיאון תל-אביב"

אמדיאו מודליני

המקורבים ביותר, כגון סוטין ואחרים, באו ממזרח אירופה והשפיעו עליו דהשפעה רבה.

הוא בא פריסה כפסל צעיר, שכבר הספיק להציץ לתוך עולם האמנות בתחנות חייו בערי איטליה, שם אפשר ואפשר לתהות על האמנות הפלסטית. בכל מאודו חשק בפסלות ודבק בה בכל כוח התלהבותו, בה בקש למצוא בטוי לחזותו ולזעזועי רוחו. שלא הרפו ממנו עד רגע חייו האחרון.

תלמיד אסכולה איטלקית, שלא הניחה לו די חופש, סוער בכל מהותו, זנק, כמי שרק עתה נשתחרר מכבליו, הסוגרים ומכבידים עליו, והשליך את עצמו לבין הזרמים החדשים של האמנות הפלסטית. אשר באופן כה בלתי צפוי הכתה גלים בחיים הרוחניים באירופה. אלה היו שנות עליתו של פ. פיקסו ושל האמנות הקוביסטית בכלל. זו האחרונה מצאה לה סמלים לשאיפותיה בפלסטיקה הכושית. המצרית ושל עמים פרימיטיביים אחרים. מודליני עמד מוקסם מפני שפע האפשרויות, הגלויים, עד כדי כך, שנכנע כולו לסגנונה של הפלסטיקה הזאת. כאן דמה למצוא בטוי לסערת רוחו. אך לשוא.

תוך סערת רוחות של דור אמנים האחרון כבש לו, א. מודליני, מקום חשוב, אם גם באחור זמן; רק אחרי מותו הטרגי הכירו בו את הצייר, שמצא לו את בטויו העצמי. הוא היה גם לסמל הרוחות הנסערים שמלאו את מונטפרנס. קפה רוטונד, קפה דום—אלה מקומות פגישה של העולם האמנותי-ספרותי בפריס, המבקש לו שביל, ולעתים גם פורץ לו דרך לשיא היצירה האמנותית והתהלה העולמית. כי ספג לתוכו מכל היסורים, שהיו למנת חלקו של האמן.

פרשת חייו היא חלק בלתי נפרד של אותה המערבולת, הקרואה "מונטפרנס", והכוללת את תקוותיו ואכזבותיו של כל אמן. מי מהם לא עבר את דרך קוצים וברקנים זו? אך יותר מכולם, מבני דורו וחבריו, התענה א. מודליני הסוער והנסער, שלא מצא לו מנוח בחייו והלך מדהי לדחי, ונקטף ביפי חייו, בשנים, בן כל אמן נגש מתוך נגרות לעצב את הבטוי ההחלטי ליצירתו.

בן למשפחה יהודית אמידה בליבורנו בא אמדיאו מודליני ב-1905, כבן 22, פריסה. וזה היתה לו היהדות ועוד יותר זרים היו לו היהודים. אך רצה הגורל, שיפגש דוקא עם ציירים יהודים ואף ידידיו

א. מודליני

המנגן על צ'יילו (אוסף ד"ר אלכסנדר, פריס)

מודליני! — מבצבץ מכל תמונה, מכל סקיצה, מכל רישום. את ציורו בכל עצמיותו יש להשיג באותו האופן המיוחד, המבדיל אותו מיתר הציירים, בני דורו: הקו, הצבע, הרישום והציור גופא. תמיד גם ישארו הרישום והציור ביצירתו, כשתי רשויות נבדלות, שרק אי-שם באין סופי מתאחדות אחדות שלמה... ואף על פי כן, הן יחדו מהוות הרמונידי, ממלאות אחת את חברתה. כאן גם סודו הגדול של מודליני. היודע באופן מפליא להשליט את הרישום בכל יצירתו מבלי להזיק לציוריות. כן גם הדין ביחס לקו והצבע. הלא איש לא יכחיש, שהקו המארך, הנמשך, המתפתל בכל פנוקיו הוא השולט ביצירה, וכלעומת זה בא הצבע בכל רעידתו, בכל חומו ולהבו. כי בקש מודליני להביע על ידי הצבע את אשר לא יוכל באמצעות הקו ולהפך. נדמה, שאף על פי שמודליני משפע מן הפלסטיקה הכושית ואף מן הציור של בני דורו בכלל, לא יכול היה לשכוח את תלמודו בין כרגלי בתי אולפנא באיטליה. יותר מדי חיה בו הרוח האיטלקית, רוח הרינסנסה האיטלקית, שיסודה באידיאליזציה של העצם. אם גם מודליני הגיע והגשים את האידיאליזציה הזאת באמצעים אחרים. ברי, שאת אשר למד בין כתלי בתי הנכאת באיטליה לא הניח לו להסחף במאה אחוז עם הזרמים הקובסטיים או אחרים. לא פעם פה ושם מבצבצת השפעת הקוביסמוס. ויתר על כן, הוא היה איש הנפשיות, והרגשנות והסערה, שלא הניחו לו לקפוא על השמרים, לא הפקירו אותו בידי צורתיות נפרזת של מאה ועשרים אחוז. כגון הקוביסמוס.

לבטיו הדריכו את מנחתו הוא נדמה, כסנה בוער שאינו אוכל, מתלקח בשלהבתו ובחפושיו ללא שקט אחר אמצעי בטוי — והגיע לבסוף אל חוף הציור.

עתה התמסר כולו לציור. רושם. מצייר, מכין סקיצות בשכרון התמסרות ומתוך שכרות, כמו בקש ביצירתו למצוא שכחה מפני דבר מה מבהיל ומאיים. ושמה הרגיש, שלא יאריך ימים? נדמה היה שכולו שוגה ברעיון של התבטאות מהירה. היאוש אכל אותו. רק בכוהל מצא נחמה. כל חייו דמו כאכזבה... בני דורו לא הכירו בו. מיואש רץ ברחובות פריס מבקש שכחה, ולא פעם מכר תמונה בעד פת לחם או ארוחת צהרים. ואין בכך משום פלא. שמספר גדול של תמונותיו נמצא אחר מותו בידי מלצרים מכל המינים.

דוקא מתוך שכרות זו, שהיה בה לא פעם שכרון יצירה, היה מודליני יוצר ללא הפסקה. מעלה על הבד ללא ליאות תמונות לעשרות ולמאות. מכאן גם אולי השטחיות בכמה מתמונותיו. אי יכולת להתרכז סביב ליצירתו, כי היה מהלך כטרופ מנוחה. רגשני, מתלהב, מבקש שכחה תוך ספרי שירה, פילוסופיה של שפינוזה, יהקומידיה האלהית של דנטה. ושוב חוזר אל יצירתו, משוקע כולו תוך תוכה.

ואמנם יצירתו היא פרק מיוחד בציור של זמננו. נראים בו כל הסמנים, אשר שלטו במקצוע אמנותי זה בדור האחרון ואף על פי כן — עצב דבר מה מיוחד ביצירתו, שיתכן לקרוא לו בשם:

י. לויטן

תמונת נוף

הוא אהב את הגופה (אקט) שלא היתה בשבילו רק מקור הצורתיות. אלא שמשנה גם כסמל לאידיאליזציה.

ובכמה אהבה הוא התמסר לצבע ולקו. עד שמצא את ההרמוניה ביניהם. והדבר מכל מקום לא קל היה. הוא ידע להתגבר על כל הקשיים ולהגיע לאותה דרגת ההרמוניה, האפשרית בין הקו והצבע, כשהם נקלעים לרשות אחת. כי אהב את הצבע, את הצבע החם, הרועד, המתגוון בירוק ובאדום בכל רעידת הנשמה, ובכל חום התלהבותו. הצבע הוא מעין הגוונים, המתגוונים, רועדים ורוטטים. וגם מקור גרויים בלתי פוסקים, הכופים גם על כל יצירתו. כן גם הקו המאריך, המתפתל, שלא כרגיל, דהוא תמצית כל זעזועיו, כל חפושו לאחר בטוי, שיהא כולו משלו וכולו פרי הוייתו.

כל ציורו של מודליני, יותר מאשר אצל ציירים אחרים, משפע מזעזועיו הנפשיים, מלבטיו, מאי-השקט וחוסר המנוח. שהיו מהרסיו. הוא נשאר נאמן לקו המאריך והנמשך, כי הגופה היתה בשבילו רק סמל לחזותו הציורית. הוא ניצל את הסמלים לא לשם העלתם על הבר לבד, אלא בכדי לשבור צמאונו. צמאון הקו והצבע, אשר יחדו הוו את הצורה ואת יצירתו בכלל. צורתיות—היא אשר מלאה את נפשו. אך לא צורה לשם צורה.

צורתיות בכל להב הצבעים והקווים לשם עצוב בטויו, כשם שיתכן לבטאה באמצעות הקו המתפתל, המתעקם והצבע החם, הרועד בכל גווניו. מכאן גם אותו המון גופות עירומות, פורטרטים מבלי שיודקק לנוף-הטבע, מבלי שימצא לו דרך אל מרחב הטבע. הוא מצייר אנשים, נשים, ילדות, ילדים. באותם הסמלים מוצא הוא מבוך לחזותו הציורית. הטבע נשאר זר לו. דבר שמחוץ למהותו, מחוצה לבטויו.

שכור חזות ציוריות התהלך מודליני, מבלי שיכירו בו גדולי אמנות הציור. ואף שכור מכולל בחוצות פריס; פניו מקומטים, מצומקים, כאילו לא נשאר מאותם הפנים האצילים. אלא להב עיניו השחורות ומתיקדות; מיואש, בלתי שקט, בקש לרוץ, מחפש דבר-מה שאבד לו במעט חייו, לעשות, לפעול, מתרגש בכל לבו, בכל נפשו. ואף על פי כן—לא פגו האריסטוקרטיזם ואף הטרוזנות שנראו בבגדיו הבלים, בכל תנועה, שאמרה הכרת עצמו. איומות היו שנות יאוש אלה. כל אחד שהכיר אותו יכול היה לראות, שזה הולך ונחרב.

מזיאון תל אביב

ולא נמצא מציל. לא אשתו, אשר אהב אותה, ואף לא ידידו הקרוב ביותר, סוטיץ. הוא דמה לספינה הנטרפת בלב הים הגועש ואין מציל. אך מודליני שב גם ליהדותו. לא פעם היה צועק לחבריו: לא! איני איטלקי, כי אם יהודי! אי-שם תוך ה"בוהימה" הפריסאית, תוך אותה מערבולת אמנים-ציירים מכל המינים נתעוררה בו נימה חדשה, צמחה בו הכרת יהדותו וקם לתחיה עולם נחרב. עתה אהב הוא להקשיב לשירי חבריו, לאותם שירי ערש יהודיים, ולנגונים חסדיים. שחבריו ממזרח אירופה הביאו אתם. אלה לקחו את לבו והוליכו שבי את מודליני הרגיש.

ב25 לינואר 1920 מת בבית החולים "שריטה" בפריס.

ומשנודע דבר מותו, נכר היה תיכף, שהנה הגיעה שעת הצלחתו. אולם מודליני היה שייך כבר לעולם האמת. להלוייתו באו עשרות ומאות ציירים מכל הסוגים, מבין הגדולים והצעירים. על ארוננו נערמו זרים ופרחים לרוב. כעין גמול הכרה לכשרונו של צייר טרגי זה, ששבק חיים לכל חי מבלי ששמש ההצלחה תאיר לו את פניה. בן 36 היה במותו.

משתאה עמד ההמון הפריסאי למראה ההלויה המזורה, כולה טובעת בפרחים מכל המינים ביום חרפי פריסאי. אך מודליני לא ראה כבר זאת. כל העולם האמנותי, שהתנכר לו, לאותו האמן, המצומק, מזה רעב, מיואש, הרכיך את ראשו לפני ארונו; עתה היה הדבר, כאות ראשון להכרת ערכו האמנותי, את בטויו, שהיה כה מזור בכל הטרגיות של חזותו הציורית. כי אמן היה א. מודליני. אמן בכל הוויותו ובכל זרותו הנפשית, שנשארה בלתי מובנה וסתומה למסוכים, לאותם האנשים מן הצד. מעטים מידידיו השיגו את הנשמה המופלאה הזאת. ואין גם פלא בדבר, שמודליני אהב את המשורר הצרפתי פרנסוא ווילון. שקרבה ידועה ישנה בחייהם של שני האמנים, בני גזעים שונים ובני תקופות שונות.

זמן קצר לאחר מותו אבדה את עצמה לדעת גם אשתו. עתה עלה מחיר תמונותיו של א. מודליני לאין שעור. תמונות, שמכר אותן במחיר פרוטות, נמכרו באלפי פרנקים. כמובן זרים, שאין להם ולא כלום עם האמנות, מלאו את כיסיהם ממון קורח. זאת היא הטרגדיה הישנה-נושנה של האמן בכל אתר ובכל הזמנים. סדנא דארעא חד הוא.